

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra církevních dějin a dějin křesťanského umění

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vznik a vývoj poutí v Dubu nad Moravou

Autor:	František Hodinka
Studijní program:	Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Náboženství se zaměřením na vzdělávání a katechetika
Forma studia:	Kombinovaná
Vedoucí práce:	Mgr. Vít Hlinka, Th.D.
Termín odevzdání práce:	15. dubna 2016

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracoval samostatně na základě použitých pramenů a citované literatury.

V Olomouci 7. dubna 2016

František Hodinka

Bibliografická identifikace:

Jméno a příjmení autora	František Hodinka
Název práce	Vznik a vývoj poutí v Dubu nad Moravou
Typ práce	Bakalářská
Pracoviště	Katedra církevních dějin a dějin křesťanského umění
Vedoucí práce	Mgr.Vít Hlinka, Th.D.
Rok obhajoby práce	2016
Abstrakt	Práce se věnuje vzniku a historii mariánského poutního místa v Dubu nad Moravou.

Klíčová slova	Poutní místo, poutník, Panna Maria, Dub
Počet stran	35
Počet příloh	00
Jazyk	Český

Bibliographical identification:

Autor's first name and surname	František Hodinka
Title	Origin and Development of pilgrimages in Dub nad Moravou
Type of thesis	Bachelor
Department	Department of Church History
Supervisit	Mgr. Vít Hlinka, Th.D.
The year of presentation	2016
Abstrakt	Thesis focuses on the origins and history of the Marian pilgrimage site in Dub nad Moravou
Keywords	Place of pilgrimage, pilgrim, The Virgin Mary, Oak
Number of pages	35
Number of appendices	00
Language	Czech

Obsah:

Úvod	6
Historie putování.....	10
Poutnictví v baroku	12
Historie poutního místa v Dubu	15
Stavba nového kostela	20
Zázraky v Dubu	25
První zákaz poutí	27
Další vývoj poutí.....	29
Současnost poutního místa	33
Závěr	34
Seznam pramenů.....	35

Úvod

Jestliže se chceme ohlédnout po vzniku poutí, je nutné si uvědomit, že historie poutí je velmi dlouhá. Přestože křesťan není vázán povinností vykonat pouť, vyskytuje se v každé historické době celá řada věřících, kteří se na pouť vydávají. Tomu se nelze divit, pokud si uvědomíme, že tradice putování není cizí ani židovství, ze kterého křesťanství bezprostředně vyrůstá. Pouť je také příležitostí k tomu, aby se člověk oprostil od nadměrné starosti o pozemské statky a obrátil svůj pohled především k hodnotám duchovním. Pokud bychom se měli pokusit popsat vlastní cíl putování, pak je to pravděpodobně právě živá zkušenost s Boží péčí a ochranou, kterou Bůh člověku putujícímu nabízí v míře, jež odpovídá jeho důvěře v Boží moc a pomoc.

Právě velká důvěra v Boží moc a pomoc je tím, co přimělo Izraelity opustit svoje těžké, ale po lidské stránce svým způsobem zajištěné pobývání v Egyptě, a vydat se na pouť do neznáma, směrem k zaslíbené zemi. Naopak krizi v důvěře Izraelitů v Boží pomoc je možné sledovat například v 16. kapitole knihy Exodus, verš 3:

„Izraelci jim vyčítali: „Kéž bychom byli zemřeli Hospodinovou rukou v egyptské zemi, když jsme sedávali nad hrnci masa, když jsme jídávali chléb do sytosti. Vždyť jste nás vyvedli na tuto poušť, jen abyste celé toto shromáždění umořili hladem.“

Tato slova byla adresována Mojžíšovi a Áronovi. Je zajímavé sledovat, jak blízké hmotné potřeby poutníků vedly lid k tomu, že ztrácel ze zřetele Boží přísliby a skutky, jichž byli ve svém životě svědky a vedou je k projevům nedůvěry a reptání, které se obracelo proti těm, kteří je na cestu vyvedli. Další události byly opětovným důvodem k prohloubení důvěry v Boží pomoc. Plodem této pouti bylo prohloubení důvěry v Boha a jeho pomoc v každé situaci, v níž se člověk ocitá. Že nejde o plod, který zraje rychle, ukázala doba putování Izraelského národa.

Základní principy jsou společné všem poutím, ať už se jedná o dobu historicky vzdálenou nebo o současnost. Touha navštívit místa pro víru zvláště významná se nepřestala projevovat ani v křesťanství. Kdo z věřících by netoužil navštívit místa, na kterých žil a působil Ježíš, Panna Maria nebo apoštolové. Zralá víra však nevede člověka k tomu, aby se klaněl místu, ale spíše k tomu, aby se na daném místě ztišil a v tichu, rozjímání a modlitbě znovu načerpal energii do svého všedního života, uspořádal si hodnoty, a aby je konfrontoval se svým dosavadním životem. Poutník sám vychází ze zajištěnosti svého běžného způsobu života do nejistoty toho, který je na cestách. Oč větší je

nezajištěnost, kterou poutník sám a dobrovolně přijímá, o to větší může být živá zkušenost víry. Neznamená to ovšem, že by tyto skutečnosti bylo možné jakýmkoliv způsobem kvantifikovat. Pout' a putování je z tohoto úhlu pohledu záležitostí zcela individuální, která leží mezi poutníkem samotným a Bohem. Proto je nutno mít neustále na paměti, že náš pohled na pout' může hodnotit jen některé její vnější projevy, nikoliv však její skutečnou podstatu. Ta bývá zdokumentována jen velmi zřídka a v případech mnohdy mimořádných, ať již vnějšími okolnostmi, za kterých pout' probíhala, nebo mimořádností vyslyšení prosby, která byla motivem k pouti. Naproti tomu je nutno připustit, že existují i případy zcela opačné, kdy se poutník vydává na cestu ze zcela zjištěných, ale ne nábožensky motivovaných pohnutek. Norbert Ohler je popisuje slovy: „*mnohý se vydával na cestu, aby se vyvlékl z naléhavých povinností.*“¹ Autor, historik zde má na mysli především motivy některých středověkých poutníků, kteří se vydávali na daleké a dlouhé cesty z čistě racionálních důvodů, aby unikli např. moru, nebo povinnosti zúčastnit se válečného tažení. V našich úvahách se však nebudeme těmito jevy zabývat. Tím spíše, že v barokní době, která je v této práci především předmětem našeho zájmu, navštěvovali poutníci velmi vzdálená poutní místa spíše výjimečně. Zmínka zde má posloužit jen k tomu, aby pomohla vymezit něco tak těžko popsatelného jako je motiv náboženské pouti. V souvislosti s tím, je nutno připomenout, že tyto a různé jiné negativní projevy, které někdy byly i důvodem k zákazu poutí, se týkaly výhradně poutí, které směřovali do míst velmi vzdálených a v dobách, které si vyžadovali k překonání takovýchto vzdáleností nezřídka celé roky. Naproti tomu poutě k místům blízkým byly negativní motivace ušetřeny.

V různých historických obdobích se k poutím přistupovalo různě. Vrátime-li se ještě jednou k pouti Ježíšově, můžeme zjistit, že zvyk putovat do Jeruzaléma byl v této době velmi rozšířený a obvyklý. Přesněji řečeno nejednalo se v první řadě o zvyk, ale o náboženskou povinnost, která byla uložena každému dospělému muži, jak bude ještě později zmíněno. Naproti tomu „*Za raného středověku cestoval ještě relativně málokdo*“² Od přelomu tisíciletí s postupným rozvojem měst a vesnic bylo usnadněno cestování, protože na cestách bylo snazší najít potřebnou pomoc. Docházelo tak k postupnému růstu počtu cestujících a také poutníků. K nárůstu poutníků docházelo i díky stále se zvětšujícímu počtu organizovaných poutí.

¹ O h l e r , Norbert: *Náboženské poutě ve středověku a novověku*, Vyšehrad, Praha 2002, s. 70.

² O h l e r , Norbert: *Náboženské poutě*, s. 70.

Tyto úvodní myšlenky se jen letmo dotkly některých úhlů pohledu na poutě a putování. Fenomén putování je přinejmenším tak starý, jako samotné lidstvo. Tento fenomén se vyskytuje nejen v křesťanství, ale i v jiných náboženstvích. Během staletí trvání na sebe bralo putování. Někdy se stávalo spontánním pohybem, který se až vymykal kontrole katolické církve. Avšak i přes různé odchylky získalo putování v katolické církvi svoje nezastupitelné místo.

V této práci se společně ohlédneme po historii putování, která je spojena s úctou k mariánskému poutnímu místu v Dubu nad Moravou. Nejprve jen velmi letmo pohlédneme na obecnou historii putování, abychom se v následující kapitole mohli zaměřit na problematiku putování v době vzniku poutní tradice v Dubu – tedy v období baroka. Zbývající kapitoly jsou samotným jádrem práce a vztahují se velmi úzce k poutnímu místu samotnému s tím, že se zde snažíme poukázat na některé prvky, které jsou typické i pro jiná poutní místa z doby barokní a naproti tomu si povšimneme i zvláštností, které není možné jednoduše zahrnout pod obecnou typizaci spojenou s barokním putováním. Závěr práce je věnován opět jen letnému nahlédnutí do současnosti poutního místa.

Text je syntézou výběru dostupné literatury, která pojednává o problematice poutí, o samotném poutním místě, případně dalších archivních materiálů. Určitým úskalím při výběru literatury je skutečnost, že literatura, která pojednává o problematice poutí, vychází z obecných předpokladů, případně zjednodušení. Naproti tomu literatura, která pojednává o poutním místě samotném, se poutím věnuje jen okrajově. Z výše řečeného vyplývá základní problém při výběru literatury. V souvislosti s mariánským poutním místem v Dubu prakticky neexistuje komplexní vědecká studie, která by se fenoménem poutí systematicky zabývala. Pokud jsou poutě v literatuře zmiňovány, děje se tak spíše okrajově. Ve velké většině případů jsou poutě zmiňovány pouze jako jeden z projevů náboženské úcty. Zcela stranou pak zůstává vlastní motivace poutníků. Na tu můžeme usuzovat jen zpětně z historického kontextu a s využitím většinou jediného údaje, který byl k poutím vztažen, tedy alespoň přibližného počtu poutníků, či procesí.

Fenomén poutí totiž ve své zdánlivé jednoduchosti skrývá úskalí, které popisuje již sv. Augustin ve svém pojednání o čase, když si sám odpovídá na otázku, co je čas. „*Vím to, když se mne na to nikdo neptá, mám-li to však někomu vysvětlit nevím.*“³ Podobně u poutí jde o skutečnost do značné míry nesdělitelnou. Jestliže jsme zmínili úskalí při výběru literatury, rozhodně to neznamená, že by „vina“ byla na straně autorů. Spíše před námi

³ A u g u s t i n u s , Aurelius: *Vyznání*, Kalich, Praha 1990, s. 391.

v konkrétních obrysech vyvstává shora zmíněná skutečnost. Jak ještě bude v následujícím textu zmíněno, je velmi obtížné postihnout vnitřní podstatu pouti. Podstata pouti je tak úzce spjata s poutníkem samotným, že je téměř nesdělitelná a poutníci sami ji popisují jen velmi ojediněle.

Naši snahou bude i přes tato úskalí nahlédnout do doby, která je dnes pro mnohé jen vzdálenou historií a alespoň zahlédnout historické souvislosti, stejně jako skutečnost, že poutě měli vždy své příznivce, ale také odpůrce. Hlavním rozdílem v různých historických obdobích byl kolísající počet jedněch i druhých. Přes tyto rozdíly však vykazují poutě až zarážející životaschopnost. Důkazem toho je fakt, že neoddělitelně patří i k naší současnosti.

Historie putování

Následující text si neklade za cíl být vyčerpávajícím souhrnem historie poutnictví. Je jen pokusem o získání všeobecné orientace v bohatých dějinách putování. Pojem poutníka je přitom pojmem natolik univerzálním, že Rudolf Zuber uvádí: „*Obraz poutníka (homo viator), kráčejíciho do nebeského Jeruzaléma, sloužil od počátků křesťanství jako symbol lidského života.*“⁴ Z toho lze vyvodit, že pouť je tedy něčím, co prostupuje lidský život. Přesto, že poutě a poutnictví jsou fenoménem, který prostupuje lidskou zkušenost napříč náboženským vyznáním a nelze pochybovat o jeho univerzalitě, narážíme na skutečnost, že „*poutnický ruch v Čechách a na Moravě nebyl zatím systematicky probádán.*“⁵ Tato skutečnost nás však již vzhledem k předchozím úvahám nemusí příliš překvapit.

Shora uvedené úvahy však nic nemění na skutečnosti, že církev zahájila svoji veřejnou činnost toho dne, kdy se v Jeruzalémě shromáždili davy zbožných poutníků – „*Židé ze všech národů pod nebem*“ – svátek Letnic (Sk 2,5). Putování začalo již v dobách starého zákona, během staletí rozvíjelo svoje poutní tradice. Apoštol národů, svatý Pavel spěchá, aby byl, pokud možno, na den Letnic v Jeruzalémě (Sk 20,16;24).

V prvních třech stoletích se církev ze strachu před pohanskými praktikami stavěla k poutím rezervovaně a pouť nebyla pokládána za kultovní výraz víry. V této době vznikaly zbožné návštěvy hrobů mučedníků. Z nich se později vytvořila votivní pouť.

V počátcích křesťanské poutní tradice se těšily největší oblibě jako cíle putování Jeruzalém, Řím a Santiago. Obliba svaté země se mohla nerušeně rozvíjet až do roku 1291. V tomto roce museli křižáci opustit svoje opěrné body. Poté byla pouť do svaté země spojena s velkými obtížemi⁶. Proto se zájem poutníků, kteří se rozhodli vykonat pouť ke vzdálenému cíli, obracel k poutním místům v Evropě.

Přímý vliv na rozvoj poutí měla také korunovace obrazů. První korunovace mariánského obrazu se uskutečnila roku 732 v bazilice Sancta Maria Maggiore v Římě. V tomto případě byl vliv oboustranný. Příliv poutníků, rozvíjející se náboženská úcta (někdy také spojena se zázrakem), to vše přispívalo k urychlení rozhodnutí o korunovaci. Ta obratem vyvolala větší zájem ze strany věřících.

⁴ Z u b e r , Rudolf: *Osudy moravské církve v 18. století*, II. díl. Matice cyrilometodějská s. r. o., Olomouc 2003, s. 280.

⁵ Z u b e r , Rudolf: *Osudy moravské*, II, s. 282.

⁶ O h l e r , Norbert: *Náboženské poutě*, s. 24.

Také převoz relikvií na jiná místa byl důvodem, že sem začínali putovat poutníci. To stejné se událo i s obrazy. Byly provedeny i krádeže svatých obrazů nebo relikvií, s cílem přenést je na jiná místa. Obrazy, proslulé mnohými zázraky byly často kopírovány. Jejich umístění na dalších místech přitahovalo poutníky. Zde popsané události způsobovaly, že poutní ruch v některých místech zanikal a jinde se rozvíjel.

Shora vyjmenované důvody mohly být jedněmi z mnoha, které v rovině obecné přiměly poutníka k tomu, aby se vydal na cestu. Na druhé straně zůstává skutečný motiv toho kterého poutníka zahalen tajemstvím. Již biskup Hamilton v roce 1767 se ve své odpovědi Marii Terezii vyslovuje proti úplnému zákazu poutí a mimo jinými důvody uvádí také konstatování, že je obtížné zjistit vlastní záměr poutníků.⁷

⁷ Z u b e r , Rudolf: *Osudy moravské, II*, s. 293.

Poutnictví v baroku

Na rozvoj poutnictví a jeho směřování měly vliv historické události. K takovým patřily války, pohromy, epidemie apod. Tyto události zvyšovaly potřebu věřících utíkat se k nadpřirozené ochraně a prosit o přímluvu Matky Boží a svatých. V těžkých časech sjednocovaly věřící a posilovaly jejich duchovní život. Stávaly se oporou v době bojů o lidská práva a lidskou svobodu. Z těchto důvodů byly často budovány votivní kostely, které se stávaly středisky putování a intenzivní modlitby o ochranu před novými pohromami.

Dynamika poutnického ruchu závisela také na lidech, kteří poutě organizovali, nebo poutníky samotné přijímali a samo sebou nejvíc na vitalitě duchovních, kteří poutníky provázeli, nebo na poutních místech působili. Tam, kde poutníci nacházeli péči a zájem ze strany duchovních nebo i laiků, se poutní ruch rozvíjel.

Pro naše další úvahy bude také vhodné rozlišit mezi dvěma základními druhy posvátných průvodů. Jsou to procesí a poutě. Procesí měla liturgický charakter a datum jejich konání bylo spojeno s liturgickou událostí – Květná neděle, Boží Tělo, Velký pátek. Další možností bylo spojení procesí s naléhavou událostí, jakou mohlo být například sucho, hrozící válka apod. Procesí se konala vždy za přítomnosti kněze a celé farnosti. Místem jejich konání byl farní kostel. Naproti tomu poutě směřovaly mimo farní kostel k místům, která se těšila pověsti zvláštní boží blízkosti. Zpravidla byla tato místa spojena s nějakým zázrakem, nebo zjevením. Věřící si poutě do značné míry sami organizovali a řídili, většinou s úmyslem dosáhnout osobního posvěcení, nebo odčinit spáchaný hřích.⁸ Oba typy posvátných průvodů svým zaměřením ukazovaly k ideálnímu a věčnému řádu, k němuž se vztahovalo reálné lidské společenství.⁹

Přímý vliv na vývoj poutí měla katolická protireformace, která nastoupila v českých zemích v poslední čtvrtině 16. století a ještě důrazněji na počátku 17. století. Protireformace se obracela proti náporu luterství, kalvinismu a jiným novotvarům západoevropského náboženského života. Pro protireformaci byly poutě důležitým prostředkem. Poutě byly příležitostí k tomu, aby se shromáždily nemalé zástupy lidu. Množství lidí mělo v této době velkou důležitost, protože pomáhalo zvláště katolíkům překonat tísnivé pocity, vyplývající z jejich stále se zmenšujícího počtu. Společné poutě

⁸ Z u b e r , Rudolf: *Osudy moravské, II*, s. 281.

⁹ V i l l a r i , Rosario: *Barokní člověk a jeho svět*, Vyšehrad, Praha 2004, s. 182.

pak dodávaly sebevědomí nutné pro nástup protireformačních snah. Mimo to poutě přitahovaly zájemce nejen z řad katolíků, ale i příslušníky jiných vyznání.¹⁰

Vliv protireformace v této době byl tak silný, že poutní místa mnohdy vznikala jako reakce na protestantské zpochybňování kultu Panny Marie a světců. Přenesení důrazu na tyto prvky přineslo paradoxně u katolického lidu posílení víry.¹¹

Putování představovalo pro barokního věřícího také příležitost, aby se věnoval nejen záležitostem duše, ale i věcem světským, jako je poznávání nových míst, získávání informací i navazování nových kontaktů.¹²

Charakteristiky shora zmíněné patří k těm obecným. Také poutní tradice v Dubu vznikla a rozvíjela se v době barokní. Barokní doba je dobou, která dodnes vyvolává mnohé diskuse. Abychom se mohli lépe přiblížit mentalitě poutníka v této době, bude vhodné uvést několik řádků, pocházejících od autora, který se zkoumání baroka systematicky věnoval. Zdeněk Kalista, historik, rozlišuje dvě roviny, ve kterých barokní umění působí. Jsou to činitelé vnější, podrobené smyslovému poznání. Ale to základní podle Kalisty leží „v osudových danostech hlubinného rázu, k nimž proniknout není vždy snadné. Pro barok takovým základním činitelem, utvářejícím jeho charakter je jeho dvojlomnost: snaha postihnout za viditelným světem, přístupným smyslům, druhý svět, jiný život, jinou prostorovost, jinou atmosféru.“¹³ Tato snaha barokního umění je dominantní a natolik významná, že její opomenutí by znamenalo nepochopení tohoto umění jako takového. Z této snahy nebyly vyloučeny ani slavnosti a průvody. K těm Zdeněk Kalista poznamenává:

„Panoráma skvělých barev božitélového průvodu, Vzkříšení a jiných podobných slavností, mimo rámeček všedního života vybíhajících liturgií se podstatně lišilo od podívané na zhmotněné sny romantiky. Ta skutečnost sama o sobě vlastně nic neznamenala; smysl a význam všech těch barev, tvarů i pohybů byl především symbolický, byl jen médiem, kterým se k nám hlásil svět jiný a právě tím odpovídala úplně základnímu ustrojení baroka.“¹⁴

¹⁰ K a l i s t a , Zdeněk: *Česká barokní pout'*, Společnost Cisterciána Sarensis, Žďár nad Sázavou 2001, s. 34-35

¹¹ Č e r n ý , Jiří: *Poutní místa jihozápadní Moravy*, Nová tiskárna Pelhřimov 2005, s.23.

¹² H o l u b o v á , Markéta: *Putování na svatou horu v období baroka, In Poutní stezky – Poutní cesty*, Památkový ústav v Brně, 1999, s. 45.

¹³ K a l i s t a , Zdeněk: *Tvář baroka*, Garamond, Praha 2005, s. 14

¹⁴ K a l i s t a , Zdeněk: *Tvář baroka*, s. 19

Dalším rysem, který patří mezi nejnápadnější společné znaky celého evropského baroka XVI. - XVIII. století patří nepochybně hlavně jistá snaha po maximalizacích fenoménů na jeho obzoru duchovním i materiálním. Prostor jako takový není pro baroko důležitý sám o sobě. Jsou to spíše jeho hodnoty – velikost, nepatrnost, délka, šířka, barva atd., které se stávají výrazovými prostředky. Tyto prostředky však neulpívají jen na předmětech samých. Tím daný prostor ožívají.¹⁵ Přitom platí, že architektonické stavby v baroku pouze nevyplňují daný prostor, ale dávají tomuto prostoru a jeho součástí konkrétní úkoly. To je také důvodem, proč takto pojatý prostor nazývá Kalista prostorem „živým“. Zatím ponecháváme stranou vztah architektury a krajiny. O nich se ještě zmíníme později.

Jako praktická ukázka důsledků těchto poznatků může posloužit velikost poutního kostela v Dubu. Nebude asi sporu o tom, že to, co snad každý návštěvník poutního kostela v Dubu vnímá, ať již při pohledu z dálky, nebo stane-li pod mohutnou chrámovou klenbou, je právě jeho velikost. Pozorovatel by pak mohl této velikosti přisuzovat různé důvody. To je však pohled pouze vnější. Zde se snažíme dopátrat principů obecně platných pro dobu vzniku kostela. Otázkou tedy je, co chtěl člověk v době barokní touto dodnes ohromující velikostí vyjádřit. Je to úžas, protože právě „*moment úžasu ... se stane jedním z nejdůležitějších a nejvýraznějších momentů nového životního slohu, baroka, neboť z něho roste prostorové citění nové doby, několikrát dotčený „živý prostor...“*. Jím vysvětlíme i onu tendenci k maximalitě, kterou jsme shora postihli v baroku a která je psychologicky úzce spjata se sklonem k úžasu, je jeho vyjádřením a uvolněním.“¹⁶ Jestliže začneme takto vnímat tuto impozantní barokní stavbu, otevřou se před námi nové, dosud neprobádané horizonty. Můžeme, podobně jako člověk v barokní době, stanout v úžasu před skutečností, na kterou nestačí naše smyslové vnímání, aby ji jakkoli popsalo¹⁷.

¹⁵ K a l i s t a , Zdeněk: *Tvář baroka*, s. 40

¹⁶ K a l i s t a , Zdeněk: *Tvář baroka*, s. 45

¹⁷ Podrobněji o symbolice barokního prostoru viz.: M i k u l e c , Jiří: *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*, Grada, Praha 2013 s. 146-152

Historie poutního místa v Dubu

Dub nad Moravou patří k významným poutním místům. Také proto je například Rudolfem Zuberem výslovně zmíněn mezi poutními místy, která vznikla v období po ukončení třicetileté války z iniciativy duchovenstva.¹⁸

Jak již bylo řečeno, úcta k náboženským předmětům vyjadřovala touhu po přebývání s těmi, které tyto předměty představují. Historie poutí v Dubu nad Moravou je nerozlučně spjata s historií milostného obrazu Panny Marie, který je umístěn nad hlavním oltářem poutního kostela Očištění Panny Marie v Dubu nad Moravou. Tuto skutečnost již od počátku vnímali i ti, kteří sepisovali historii farnosti, a proto i dnes můžeme sledovat prameny, které se o původu milostného obrazu zmiňují. Například popis původu obrazu, který je uveden ve farní pamětní knize pochází z latinského spisu Dr. Antonína Zháněla, děkana a dubského faráře.

“Jenž vše co napsal, bud’ od očitých svědků slyšel aneb z veřejného podání lidu sebral, nejdůstojnější konsistoři olomoucké ku potvrzení předložil a u příležitosti svého povýšení na doktora bohosloví r. 1742 vydal. Nelze tedy o věrohodnosti zpráv těch pochybovati.”¹⁹

Výše uvedený pramen je v knize Poutě k Panně Marii Dubské uveden jako jiná obměna pověsti o původu obrazu²⁰. Toto lze zdůvodnit tím, že autor pravděpodobně nepracoval přímo s farní pamětní knihou, ale pouze s její citací uvedenou v knize P. Antonína Šmehlíka z roku 1903. Ten sice přesně cituje farní pamětní knihu, ale část o původu zpráv vynechává.²¹ Tím pak pravděpodobně došlo k tomu, že František Šigut uvádí citované vyprávění jako pověst. Vzhledem k tomu, že máme k dispozici přímo pramen ostatními citovaný, můžeme se začíst do původního podání:

„Muž, jež vyvolila si nebes Královna, aby zhotovil obraz, na němž by se ukázala ctitelům svým jako pokorná a dobrotivá Matka nemocných a sklíčených, jmenoval se Jiří Bušlík, a byl syn jakéhos vojína. Ve svém mládí vychován byl v Brně, ve věku pak dospělejším odebral se do městečka Kunovic blíž Uherského Hradiště, kdež skrovně z toho žil, co rukama si vydělal. Jedenkráte vyryl za přispění Božího

¹⁸ Z u b e r , Rudolf: *Osudy moravské, II*, s. 283.

¹⁹ *Pamětní kniha farnosti Dubské*, s. 5.

²⁰ Š i g u t , František: *Poutě k Panně Marii dubské*, Valašské Meziříčí, 1944, s. 11.

²¹ Š m e h l í k , Arnošt: *Poutnické místo bl. Panny Marie v Dubě na Moravě*, Hranice, 1903, s. 9.

chatrným rytcem na desku obraz Rodičky Boží, vpravo se zářící lunou, vlevo se skvějícím se sluncem, a vtiskuje jej na papír, za čtvrt' groše ctitelům mariánským prodával. Jeden z obrazů těch koupil rolník Jiří Opálka z Nenakonic a ve svém příbytku jej choval. Brzy však jakous zvláštní úctou k obrazu naplněn byv, vzal jej a pověsil na lípu, která stála za osadou naproti zámku nenakonickému; tam asi, kde nyní socha anděla strážného stojí. Bylo to v měsíci červenci roku 1727. Poněvadž stála lípa u cesty veřejné, zastavovali se kolemjdoucí před obrazem, aby prosili nejsvětější Pannu za pomoc a ochranu při pracech svých.

*Netrvalo dlouho a Matka Boží počala odmněňovati ctitele své milostmi přehojnými. V několika nocích po sobě následovavších obklopen byl obraz zvláštní oslňující září, což vidouce ctitelé mariánští, blížili se ku lípě, avšak nespatriili než známý obraz Rodičky Boží. I přicházeli věřící, již rozličnými nemocemi, zvlášt' zimnicí sklíčení byli, a hle, pomodlivše se, uzdraveni jsou. Tak žena jakás z Věrovan, 45 let stará, jež po pět let slepotou stížena byla, ztraceného zraku opět nabyla, když byla několikráte modlitbu svou před obrazem opětovala. Sama to veřejně hlásala a dosvědčili to i svědkové, kteří žili ještě za času horlivého děkana a faráře dubského dra. Josefa Zhaněla.*²²

Mariánský obraz zavěšený na lípě se stával stále vyhledávanějším cílem poutníků nejen z blízkého, ale i vzdálenějšího okolí. Toto místo bylo mnohdy vyhledáváno poutníky častěji než farní kostel Všech svatých. Proto se obrátil tehdejší dubský farář František Ferdinand Formánek s touto záležitostí na olomouckou konzistoř. Odtud dostal příkaz, aby obraz bez jakékoli slavnosti dal přenést do farního kostela. Tak se stalo večer před sv. Václavem roku 1727.²³

S odstupem mnohých let, která od této doby uběhly, je možné konstatovat, že právě přenesením Mariánského obrazu do tehdejšího farního kostela Všech svatých začíná období největšího rozmachu poutí do Dubu. Lidé přijali přenesení obrazu do kostela s povděkem. Lze se domnívat, že přenesení obrazu do kostela se stalo, byť nepřímo, potvrzením jeho mimořádného významu.

Mezi lidem se pověst o události i zázracích velmi brzy rozšířila a množství poutníků dále rostlo. Cílem jejich putování již však byl farní kostel Všech svatých. Sem přicházeli mnozí z blízkého i vzdáleného okolí, aby si před obrazem Panny Marie vyprosili

²² *Pamětní kniha farnosti Dubské*, s. 6.

²³ Š i g u t, František: *Poutě k*, s. 11.

zdraví a úlevu v různých těžkostech. O počtu poutníků si lze udělat představu na základě listu faráře Formánka, který v červnu 1728 žádal konsistoř o druhého kaplana, protože dva kněží již nestačili zpovídat všechny příchozí poutníky. V červenci téhož roku konsistoř povolila zřízení dalšího kaplanského místa. Kaplanem byl jmenován Jiří Roubal.²⁴ Skutečnou zbožnost poutníků dokládá následující text.

„Dosavadní dva kněží nikterak nestačí, aby všem kajcníkům vyhověli, ačkoli denně zpovídají od pěti nebo šesti hodin až do jedenácti a v neděli od pěti ráno až do jedné odpoledne a někdy i déle, a kromě toho mají ještě zpívané mše svaté, kázání a požehnání. A ještě větší nával býval před mariánskými svátky. To bývali pozváni na výpomoc dva cizí kněží a zpovídalo se již v sobotu odpoledne od čtyř hodin až do desíti hodin večer a v neděli od pěti až do půl třetí odpoledne a kajcníků bývalo dva tisíce i více.“²⁵

V této době bylo ve farním kostele slouženo osm až devět mší svatých denně. Důvěra poutníků v Boží moc a pomoc nevycházela naprázdno a tak se při poutích daly četná mimořádná uzdravení. Některým z nich se budeme podrobněji věnovat v kapitole nazvané Zázraky v Dubu. Kvůli jejich rostoucímu počtu pořídil farář Formánek jejich seznam a zaslal jej do konsistoře se žádostí, aby byla zřízena komise, která by prošetřila, nakolik jsou tato uzdravení mimořádného původu. Komise jmenována biskupem začala pracovat 9. září 1728.²⁶ Jejím předsedou se stal hrabě Jan Matěj z Turri a Vallesassina, olomoucký kanovník a probošt brněnský. Jako spolukomisaři v ní působili František Karel Wagner, farář tovačovský, a Antonín Josef Dreser, víceděkan kralický. Dále byli v komisi zastoupeni jako přísedící a odborní poradci lékaři Ondřej Bernard Panenka, Jan Josef Korvinus a chirurg František Neunachbar.

Poprvé tato komise zasedala v březnu 1729. Všichni, kdo před touto komisí vypovídali, se museli předtím podrobit přísaze, která byla připravena v českém i německém jazyce. V této přísaze se vyslychaní zavázali, že vypoví pravdivě vše, nač budou tázáni. Komise pak postupovala podle pokynů, kterými byla opatřena.²⁷

Svědky zázračných uzdravení začala komise předvolávat a vyslychat na faře v Dubu dne 10. května 1729. Část protokolů se zachovala do dnešní doby a je uložena

²⁴ Š i g u t , František: *Poutě k*, s. 13.

²⁵ Š i g u t , František: *Poutě k*, s. 13.

²⁶ K a v i č k a , Karel: *Dub nad Moravou; Proboštský, farní a poutní kostel Očišťování Panny Marie*, Velehrad 2010, s. 9.

²⁷ Š i g u t , František: *Poutě k*, s. 16-17.

v Zemském archivu v Opavě na pracovišti Státního okresního archivu v Olomouci. Podle údajů P. Dr. Antonína Zháněla bylo prokázáno a zaprotokolováno 33 případů zázračných uzdravení před obrazem Panny Marie Dubské.²⁸

Během několika zasedání komise prozkoumala všechny zaznamenané případy. Její závěrečná zpráva pak byla postoupena konsistoři, která k ní připojila přípis s dotazem, zda na základě těchto zjištění může být obraz Panny Marie prohlášen za milostný a za jakých formalit by se tak mělo stát a zaslala vše kardinálu Schrattenbachovi. Kardinál vydal 29. listopadu dekret, v němž z moci svého úřadu prohlašuje:

„Uváživ dobře všechn materiál týkající se této věci a přihlížeje obzvláště k podivuhodnému přílivu lidí, osvícení, milostem, darům a dobrodiním, kterých se dostalo z vyšší moci mnoha věřícím na přímlovu Panny Marie dubské a která zcela převyšují síly lidské a mohou býti pokládány za zázraky, jakož i maje na zřeteli přání své konsistoře a ke snažným prosbám kapitulního probošta a svého generálního vikáře z moci svého úřadu biskupského rozhodl, že se může přikročiti, ba dokonce, že jest záhodno, aby se přikročilo k prohlášení obrazu Panny Marie dubské za zázračný s kazatelny“²⁹

Konzistoř vyčkala, až uběhly církevním právem předepsané tři roky od začátku poutí k prohlášení obrazu Panny Marie za milostný a 25. září 1730 vydala přípis, v němž byla určena první neděle po svatém Duchu jako den konání slavnosti. Toho roku připadlo na zmíněnou neděli datum 22. října. Na slavnost, která se toho dne konala, připutovali v procesích poutníci ze 17 farností. Jejich počet byl tak velký, že mše svaté byly slouženy i venku, aby se jich mohli zúčastnit všichni poutníci, protože zdaleka ne všichni se do kostela dostali. Mezi poutníky byla zastoupena celá řada významných osobností. Neděle 22. října roku 1730 se tak stala jedním z nejslavnějších dnů, jaké dubská farnost prožila.

I když, jak již bylo dříve řečeno, nelze podstatu poutí popisovat číselnými údaji a statistikami, přece je zde vhodná příležitost k uvedení několika čísel. V roce 1728 bylo od 28. července do konce roku slouženo 897 mší svatých, v roce 1729 jich bylo 2460, roku 1730 dosáhl jejich počet 4134 a roku 1731 to bylo 3846 mší. Podobně svatých přijímání bylo ve stejné době podáno roku 1728 – 60323, roku 1729 – 90535, roku 1730 – 110200, a v roce 1731 dosáhl jejich počet 124415.³⁰ Všechna tato čísla bezesporu vypovídají o velké oblibě, které se těšil milostný obraz Panny Marie i poutní místo samé mezi lidmi. Tito sem

²⁸ K a v i č k a , Karel: *Dub nad*, s. 9.

²⁹ Š i g u t , František: *Poutě k*, s. 18.

³⁰ Š i g u t , František: *Poutě k*, s. 20.

přicházeli soukromě i v procesích a to nejen z farností blízkých, ale někdy i značně vzdálených. Poutníci do Dubu stále častěji putovali opakovaně. Mezi místy, odkud přicházela každoročně procesí, můžeme jmenovat Olomouc, Přerov, Tovačov, Kralice, Kojetín, Velký Týnec, Velká Bystřice, Němčice, Senice, Dolany, Kokory, Předmostí, Dubany, Drahanovice, Otaslavice, Charváty, Smržice, Rataje, Bohuslavice, Vrahovice, Olšany, Vlkoš, Tršice, Břest, Hněvotín a jiní. Zastoupeny byly i farnosti značně vzdálené – Frenštát, Vsetín a Fryšták. I z těchto farností přicházelo každým rokem procesí vedené knězem.

V tomto období došlo k desítkám dalších uzdravení, která však nebyla zaprotokolována, protože k nim došlo až po prohlášení obrazu za milostný. Jejich dokladem je množství votivních darů u milostného obrazu.³¹ Značnou oblibu Dubu nejen mezi lidmi, ale i duchovenstvem, by bylo opět možné doložit čísly.³² V tomto období spolu s rostoucí úctou k zázračnému obrazu rostl i počet poutníků. I ve všední dny bylo slouženo několik mší svatých.³³

³¹ K a v i č k a , Karel: *Dub nad*, s. 9.

³² Zájemce o tyto údaje odkazujeme na citovanou literaturu, která se jimi zabývá ve větší míře.

³³ K a v i č k a , Karel: *Dub nad*, s. 10.

Stavba nového kostela

Zatímco obliba poutí do Dubu trvale rostla, projevovala se znatelněji nedostatečná kapacita stávajícího farního kostela Všech svatých. Tento kostel svou kapacitou sotva postačoval pro počet místních farníků. Již od počátku bylo zřejmé, že záměr vybudovat nový kostel, který by svou kapacitou postačoval zvyšujícím se počtům poutníků a zároveň byl důstojným místem pro Pannu Marii dubskou, bude vyžadovat nemalé finanční prostředky. Mezi příznivci stavby nového kostela byli hned dva, kteří věnovali celý svůj majetek na tento účel. Byli to kapitulní děkan olomoucký hrabě František Ferdinand Oedt a místní děkan František Ferdinand Formánek. Kapitulní děkan František Ferdinand Oedt byl doktorem teologie a iniciátorem stavby nového kostela. Na novostavbu kostela věnoval hned v úvodu 50 000 zlatých. Tento dar umožnil zahájení výstavby.³⁴ Místní farář a děkan P. František Formánek se svým darem 31 000 zlatých stal druhým významným donátorem. Mimo to prováděl dohled na stavbě a podobně jako hrabě Oedt ustanovil kostel univerzálním dědicem svého majetku.³⁵ Jestliže se nyní podrobněji zabýváme aktivitami, které byly spojeny s vybudováním nového kostela, neznamená to, že by byl nějakým způsobem umenšen duchovní rozměr poutí do Dubu.

Stále se zvyšující potřeba duchovních, vedla k rozhodnutí postavit ještě před začátkem stavby kostela faru. Původní fara nemohla poskytnout ubytování pro všechny kněze, které si duchovní správa takového místa vyžadovala. Proto byla roku 1730 stavba fary zahájena a již v následujícím roce dokončena. Na údržbu fary složil hrabě Oedt částku 8700 zlatých. Postaráno bylo nejen o údržbu fary, ale také o vydržování kněží, kteří zde sloužili.³⁶

Budova, která byla roku 1731 dokončena, dostala název mariánská rezidence. Ubytování kněží zde bylo pouze provizorním řešením, neboť podle původních plánů mělo být vystavěna budova po jižní straně kostela, která měla plnit funkci fary. Mariánská rezidence měla sloužit především jako poutní dům. K nutnosti vybudování fary a nastěhování kněží přispěl rozsáhlý požár, který 13. června roku 1747 spolu s celým městečkem zničil budovu bývalé fary. Požár byl založen neznámým pachatelem.³⁷

³⁴ K a v i č k a , Karel: *Dub nad*, s. 11.

³⁵ Š i g u t , František: *Poutě k*, s. 25.

³⁶ Š i g u t , František: *Poutě k*, s. 14.

³⁷ Š i g u t , František: *Poutě k*, s. 32.

Roku 1734 byla zahájena stavba nového poutního kostela. V tomto roce došlo k vykoupení pozemků, a také byly provedeny terénní úpravy tak, aby se mohlo v následujícím roce začít s vlastní stavbou. Podrobnosti o stavbě se neuchovaly. Lze tak jen předpokládat, že kostel byl i s věžemi pod střechou roku 1742. Jedním z hlavních důvodů, proč stavba trvala mnoho let, bylo úmrtí obou výše zmíněných donátorů. Oba zemřeli v roce 1741. Vedení stavby se brzy po smrti děkana Formánka ujal dr. Josef Antonín Zháněl, který byl jmenován dubským farářem a děkanem. I on, stejně jako jeho předchůdci, podporoval stavbu kostela nejen svou horlivostí a obětavostí, ale také finančně. Značné částky, které na stavbu věnoval, však ze skromnosti nikde nezapisoval. Od štědrých dárců pocházelo i mnohé vnitřní zařízení kostela, jako například mešní roucha a bohoslužebné předměty. Stavba však byla natolik rozsáhlá a nákladná, že bylo nutné přizpůsobit finančním možnostem také probíhající stavební aktivity. Proto byl vybudován pouze provizorní dřevěný kůr, na kterém byl umístěn menší pozitiv. Také stavba kazatelny byla odložena. Roku 1756 byl pořízen pouze malý, 49 liber těžký zvon. Nedostatek finančních prostředků byl také důvodem, proč bylo upuštěno od stavby původně plánovaných ambitů. Tyto měly být postaveny v prostoru mezi průčelím kostela a nynější silnicí do Olomouce. Upuštěno bylo také od stavby bohatě členěné balustrády před hlavním vchodem a farní budovy na jižní straně kostela.³⁸

Přes všechny tyto ústupky oproti původnímu projektu vznikla stavba svým rozsahem a zpracováním ojedinělá, která dodnes tvoří významnou dominantu v rovinaté hanácké krajině. Přitom stavba samotná, spolu s drobnějšími sakrálními stavbami ve svém okolí je do dnešních dnů živým dokladem toho, že barokní krajina ve své přirozenosti tíhla k úplnosti a celistvosti. Byla tedy krajinou komponovanou, ve které uspořádání jednotlivých staveb není předem určeno, ale krystalizuje postupně s každou další stavbou. Tyto stavby pak původní vztahy ke krajině nejen doplňují, ale také mění.³⁹

Začátkem roku 1756 byl kostel z velké části dokončen. Vzhledem k tomu, že termín jeho dokončení připadl do nepokojného období vpádů pruských vojsk na Moravu a také vzhledem k nemoci a následnému úmrtí kardinála Troyera, bylo stále odkládáno jeho vysvěcení. Proto bylo rozhodnuto, že kostel bude pouze požehnán tak, aby se v něm mohly konat bohoslužby. Svěcení kostela bylo odloženo na vhodnější dobu. Záměrem bylo umožnit co možná největší slavnostnost tohoto obřadu. Požehnání kostela proběhlo 25.

³⁸ Š i g u t , František: *Poutě k*, s. 26-28.

³⁹ H á j e k , Pavel: *Česká krajina a baroko, Urbanismus českého baroka na příkladu města Jičína a jeho okolí*, Malá skála Praha 2003, s. 27.

července 1756. První mše svatá v novém kostele byla sloužena na provizorním oltáři hrabětem Karlem Martinicem. Slavnostní kázání k této příležitosti pronesl místní kaplan Jakub Bugel. Po dvou týdnech, 8. srpna 1756 byl do nového kostela přenesen i milostný obraz Panny Marie. Od tohoto data se již všechny slavnosti konaly v novém kostele. „*Když však roku 1758 obléhal Bedřich II. Olomouc, byl obraz v tichosti s hlavního oltáře sňat a ukryt ve výklenku v sakristii, kam byly uloženy vzácnější věci, načež byl výklenek zazděn.*“⁴⁰ Poté co nebezpečí pominulo, byl obraz znovu umístěn na hlavní oltář. V roce 1762 byl opět ukryt v sakristii. Tentokrát byla důvodem sedmiletá válka a tažení pruských oddílů, které obléhaly Hranice na Moravě. Ani v tomto období ale neklesal počet poutníků. Ten v roce 1763 ještě vzrostl u příležitosti ukončení sedmileté války.

Stavba však nebyla dosud dokončena, a proto probíhaly v interiéru kostela práce na vnitřních úpravách. Vše se připravovalo ke slavnostnímu svěcení. 17. února 1759 zemřel děkan Zháněl, velký podporovatel stavby kostela. Jeho nástupcem byl jmenován dr. Augustin Klíčnický, který zastával současně funkci děkana. Ten navázal na snažení svého předchůdce a usiloval o posvěcení kostela. Kostel byl slavnostně posvěcen 4. října roku 1761. Od zahájení stavby uběhlo již dlouhých 27 let. Svěcení kostela proběhlo za hojně účasti lidu, který připutoval i přes nepřízeň počasí.

Augustin František Klíčnický⁴¹ chtěl oslavit Pannu Marii slavnostním přenesením milostného obrazu na hlavní oltář. Hlavním důvodem bylo již zmíněné ukončení sedmileté války v roce 1763. Vhodnou příležitostí k uskutečnění tohoto záměru se stala generální vizitace děkanství tovačovského, kam patřil i Dub. Dr. Klíčnický tedy požádal o souhlas ke slavnostnímu přenesení milostného obrazu při příležitosti generální vizitace. Biskup Hamilton žádosti vyhověl a přislíbil, že slavnostní průvod osobně povede.

V rámci vizitace, která začala 29. června 1764, byli místní a okolní kněží ubytováni ve farní stodole mimo jiné také s velitelem vojenské čety neuburského pluku, který spolu se svými 17 muži měl v Dubu dělat biskupovi čestnou stráž a udržovat pořádek. Biskup byl uveden do fary. Někteří hosté byli ubytováni v nenakonickém zámku. Během vizitace proběhlo mimo jiné biřmování téměř 1600 biřmovanců.

Slavnostní přenesení obrazu bylo naplánováno na 2. července, kdy se slavil svátek Navštívení Panny Marie. Mnozí poutníci, kteří do Dubu připutovali, aby byli této slavnosti přítomni, vyhledávali nejprve zpověď. I přesto, že ve zpovědnících sloužili místní kněží,

⁴⁰ Š i g u t , František: *Poutě k*, s. 41.

⁴¹ narozen roku 1718, dubským farářem od roku 1759, zemřel roku 1777

kněží z blízkého okolí a ještě vypomáhali dva františkáni a dva kapucíni z Olomouce, na mnohé poutníky se nedostalo. Se zpovídáním se přitom začalo časně ráno a trvalo až do druhé hodiny odpoledne. Tento den přistoupilo ke svatému přijímání asi 15000 věřících.

Průvod s obrazem vyšel po cestě směrem ke Kralicím až k soše svatého Josefa a pak zpět do kostela. Po celou dobu konání průvodu byl kostel uzavřen. Vchody byly otevřeny teprve, když průvod došel ke kostelu. Během velmi krátké doby byl však kostel tak zaplněn, že přítomní vojáci jen stěží vytvořili průchod pro duchovní a šlechtu. Nápor lidu však pokračoval a tak někteří, kteří dosud seděli v lavicích, začali na ně vyskakovat, aby lépe viděli. Lavice však „*neudrželi všechny lidi, kteří na ně vstoupili a s velikým rachotem se polámaly*“⁴² Během vizitace navštívil biskup také původní kostel. Stav tohoto kostela shledal jako velmi špatný.

Jak vyplývá z předchozího textu, těšil se Dub od roku 1727 stále rostoucí oblíbě poutníků. Pokud na celou věc nahlížíme s odstupem času, můžeme konstatovat, že v Dubu byly splněny všechny obecné podmínky pro rozvoj poutí, o kterých jsme uvažovali v předešlých kapitolách. Velmi úzce se zde prolínala obliba tohoto místa u prostých věřících s oblibou, kterou měl Dub u významných církevních a světských představitelů. Mnozí podle svých možností přispívali mnohým úsilím k vybudování a následnému rozkvětu tohoto poutního místa. Dub se zvolna a poměrně nerušeně rozvíjel až do roku 1782, kdy byly za bouřky dne 4. května požárem zničeny dřevěné konstrukce obou věží. Věže byly opraveny ještě v témže roce, ale pro nedostatek finančních prostředků nebyly vystavěny v původní výšce a tvaru, ale byly sníženy a jejich konstrukce zjednodušena. V roce 1794 byl pak na věže doplněn i hromosvod.⁴³

Další katastrofou, která kostel v Dubu postihla, bylo zřícení velké části klenby v chrámové lodi. Zával dosáhl délky téměř 30 metrů a sahal od vítězného oblouku až téměř ke kůru. Ke zřícení došlo z neznámých důvodů v květnu roku 1853. Naštěstí přitom nedošlo k žádnému zranění osob. V kostele však byly zcela zničeny, nebo poškozeny boční oltáře, obrazy a sochy, spolu s kostelními lavicemi. Škody v kostele byly natolik rozsáhlé, že jejich odstranění si vyžádalo dlouhých sedm let. U příležitosti dokončení opravy byl kardinálem Bedřichem Fürstenberkem 12. října 1860 povýšen dubský kostel na proboštský a tím i každý farář na probošta.⁴⁴

⁴² Š i g u t , František: *Poutě k*, s. 44.

⁴³ K a v i č k a , Karel: *Dub nad*, s. 14.

⁴⁴ K a v i č k a , Karel: *Dub nad*, s. 16.

Náš pohled na poutní místo v Dubu by byl o mnohé ochuzen, pokud bychom přehlédli jeho geografickou polohu. Na dohled odtud jsou hned dvě poutní místa velkého významu. Jsou to Svatý Kopeček u Olomouce a Hostýn. Obě tato místa odpovídají svým umístěním na zdaleka viditelném návrší baroknímu ideálu.⁴⁵ I když v úrodné Hanácké rovině, blízko řeky Moravy je těžko mluvit o nějakém návrší, přece se stavitelům podařilo situovat Dubský kostel tak, že nic nezaostává svou viditelností z daleko položených míst za oběma kostely shora uvedenými. O tom se může velmi snadno přesvědčit každý, kdo Hanáckou rovinu navštíví.

Bez zajímavosti není ani časová souslednost výstavby těchto poutních míst. V letech 1669-1732 probíhala výstavba velkolepého kostela na Svatém kopečku. V letech 1721 – 1748 proběhla stavba většího kostela na Hostýně. Stavba kostela v Dubu probíhala, jak již bylo v textu podrobněji zmíněno v letech 1734 (vykoupení pozemků) – 1761 (slavnostní vysvěcení). Výstavba nových, rozsáhlých kostelů měla na těchto poutních místech společný důvod. Stávající stavby nestačily pojmout příval poutníků.

⁴⁵ Z u b e r , Rudolf: *Osudy moravské, II*, s. 286.

Zázraky v Dubu

Přival poutníků do Dubu měl své důvody, o nichž se podrobněji zmíníme v následujícím textu. Následující řádky svědčí o tom, že poutníci nepřicházeli do Dubu pouze proto, aby navštívili místo, kde se v minulosti odehrály mimořádné události. Text je jen strohým výběrem z literatury, která se jimi zabývá podrobněji. V dále citovaném zápisu je uvedeno jen několik ze zázraků, které byly zaznamenány dubským farářem poté, co obraz Panny Marie byl prohlášen za milostný. Text je doslovnou citací z knihy Františka Šiguta:

Roku 1730 spadl z vysokých schodů chlapec kteréhosi sedláka v Kralicích a zdálo se, že je mrtev, protože nejevil ani nejmenší známky života. Rodiče vzývali Pannu Marii dubskou a chlapec za chvíli vstal a byl zdrav.

Téhož roku trpěl Matouš Veselý z Litencic půl čtvrtého týdne velikými bolestmi v levé noze, takže nemohl ani choditi. Dal se dovézti do Dubu a tam prosil Pannu Marii za uzdravení, což se i stalo. Na památku uzdravení nechal v Dubě své berly.

Téhož roku byl na přímluvu uzdraven z velmi těžké nemoci, kdy už lékaři prohlásili, že není naděje na uzdravení, Ignác Čepl, synek důchodního vyškovského. Když už se zdálo, že chlapec umírá, prosili rodiče Pannu Marii dubskou za pomoc. Chlapec otevřel oči, začal mluvit a byl zdrav. Z vděčnosti putovali rodiče i s chlapcem 8. června do Dubu a zavěsili u obrazu Panny Marie pamětní dar ze stříbra.

Zuzana Košíková z Kunovic u Uherského Hradiště trpěla po dva roky velikými bolestmi v pravé noze. Vykonala pouť do Dubu a zde se vroucně modlila před obrazem panny Marie. Bolesti přestaly a Košíková se vrátila domů bez berly.

V květnu 1730 přišli poděkovat za uzdravení rodiče jednoleté Rosalie Chromé z Nemojan u Lulče, která si těžce zranila železem oko, takže bylo nebezpečí oslepnutí. Na vzývání Panny Marie dubské se dítě uzdravilo.

Kateřina Krobotová z Brna trpěla velikými úzkostmi duševními i tělesnými. Když se však zasněžila Panně Marii dubské, její úzkosti přešly. Z vděčnosti přišla do Dubu na pouť.

Jan Burda z Ústí u Hranic nemohl po dva roky ani choditi a stěží se vláčel po zemi po rukou i nohou. Tak se dovlekl v červenci 1729 až do Dubu a pobyl tam několik týdnů. Za tu dobu se jeho nemoc zlepšila do té míry, že se mohl postavit na nohy a

pohybovat se o berlách. V červnu roku 1730 přišel znovu do Dubu a opět tam pobyl nějakou dobu. Nemoc se opět zlepšila, že odešel skoro zdráv opíraje se jen o hůl.

Služka šlechtice Jana Hotovce píchla si do nohy půl jehly, kterou nemohla vytáhnout. Když ji noha velice bolela, utekla se k Panně Marii dubské o pomoc. Bolesti přestaly a jehla přes noc z nohy vyšla.

Měšťan šternberský Jan Harbic trpěl po dvacet let nevyléčitelným a velmi bolestným nádorem na krku. Veškerá lékařská pomoc byla marná. Když se však utekl o pomoc k Panně Marii dubské, nádor se ztratil a bolesti přestaly. Z vděčnosti připutoval roku 1731 do Dubu na pouť.

Roku 1731 byla uzdravena od slepoty 8letá dcera Martina Střelce z Račic.⁴⁶

Asi pro nikoho nebude překvapením, že shora popsané události přispěly mezi lidem k většímu věhlasu místa a dalšímu nárůstu počtu poutníků. Jak již bylo řečeno, shora citovaný text je jen výběrem některých mimořádných událostí, které proběhly po prohlášení obrazu Panny Marie za milostný. Tedy v době, kdy komise, zabývající se prošetřováním zázraků v Dubu již svou práci skončila. Dubský farář však případy vyslyšení dál pečlivě zaznamenával a předával k bližšímu zkoumání konzistoři. Tak vznikly celé svazky záznamů o výsledku vyslyšených a svědků.⁴⁷

⁴⁶ Š i g u t , František: *Poutě k*, s. 36-37.

⁴⁷ Š i g u t , František: *Poutě k*, s. 38.

První zákaz poutí

Jestliže se kritika poutí ze strany církve ozývala ještě ke konci 17. století spíše ojediněle, pak v polovině století 18. dosáhla takové míry, že se odrazila i ve státní administrativě. Předmětem takové kritiky byla mimo jiné i přílišná úcta k mariánskému kultu, dále se poukazovalo na falešné zásady, které byly v rozporu s katolickou naukou a opíraly se přitom o podstrčená zjevení a nepotvrzené zázraky. Tato kritika byla mnohdy reakcí na „náruživou zálibu v poutích“, která prolínala všemi společenskými vrstvami a charakterizovala barokní zbožnost od poloviny 17. století.⁴⁸

Kritika se nevyhnula ani přehnané honbě za odpustky a nepřístojné úctě svatých. Příмым důsledkem této kritiky byl příkaz, vydaný roku 1751 Marií Terezií, na jehož základě měli biskupové sestavit seznamy poutí a současně učinit návrh na jejich omezení, protože se při nich ztratí 8-14 dní. Reakcí církevních orgánů na toto nařízení bylo napomenutí, které vyzývalo k tomu, aby se místo poutí důkladně katechizovalo.⁴⁹

Kritiky poutí však přibývalo tou měrou, že se roku 1767 Marie Terezie obrátila opět na biskupa Hamiltona se žádostí, aby se k poutím podrobně vyjádřil. Ve své odpovědi biskup připouští, že se na poutích dějí i nepřístojnosti, nedoporučuje je však zakázat, s odůvodněním, „protože by se tím dalo za pravdu nepřítelům víry, kteří poutě jako takové zavrhnou“⁵⁰ Po následném váhání a dalším vyžádání podrobného rozpisu poutí vydala Marie Terezie dekret, který zakazoval veškeré poutě konané přes noc s výjimkou poutě do Maria Zell. Jak věřící, tak i nižší klérus přijali tento vlom do dlouhé tradice s nevolí a zákaz byl porušován ještě za života Marie Terezie.⁵¹

21. dubna 1784 vydal císař Josef II. zákaz poutí, který byl ještě v následujícím roce opakován a zpřísněn.⁵² Podle tohoto nařízení byly „zakázány všechny průvody mimo farnosti a ve farnosti dovoleny jen průvody svátostné a na prosebné dny, ostatní všechny pod pohrůžkou stíhání všech účastníků zakázány.“⁵³ Tento zákaz byl ještě zostřen výnosem ze dne 1. srpna 1785. Tento výnos měl za následek nejen omezení počtu kněží (z osmi na

⁴⁸ Z u b e r , Rudolf: *Osudy moravské, II*, s. 292.

⁴⁹ Z u b e r , Rudolf: *Osudy moravské, II*, s. 292.

⁵⁰ Z u b e r , Rudolf: *Osudy moravské, II*, s. 292.

⁵¹ Z u b e r , Rudolf: *Osudy moravské, II*, s. 293.

⁵² Podrobněji k tématu viz.: B ě l i n a , Pavel, K a š e , Jiří, K u č e r a , Jan: *Velké dějiny země Koruny české X*, nakladatelství Ladislav Horáček v Praze a Litomyšli, 2001

⁵³ Š i g u t , František: *Poutě k*, s. 47.

tři), ale i celkový úpadek duchovního života.⁵⁴ Oproti jiným poutním místům měl Dub výhodu, že zde nedošlo ke zrušení poutního kostela, protože ten již v této době byl zároveň kostelem farním. Tato skutečnost měla zásadní význam i pro zachování jmění kostela. Zatímco jiným poutním kostelům bylo jmění odnímáno, Dub v této době jmění ještě získal, a to v podobě zvonů ze zrušeného kláštera Hradiska u Olomouce. Nařízení se tak nejmórazněji dotklo kněží, jejichž počet byl z osmi zredukován na tři, faráře a dva kaplany. Lidé v této době přicházeli na pouť pouze soukromě.

Zákazem poutí prakticky skončilo období největšího rozkvětu poutí v Dubu. Díky skutečnosti, že poutní kostel plnil současně funkci kostela farního, byla stavba dále udržována a vyhnula se osudu mnoha jiných poutních míst, která byla zcela opuštěna. Putovat do Dubu soukromě i přes vydaný zákaz vyžadovalo značnou odvahu. Zcela vymizeli procesí poutníků z blízkých i vzdálenějších farností. Nyní přicházeli pouze jednotlivci a to ve značně malém počtu.

⁵⁴ K a v i č k a , Karel: *Dub nad*, s. 15.

Další vývoj poutí

Problematika poutí nenechala téměř nikoho lhostejným a veřejné mínění se rozdělilo na dvě nestejně skupiny. Státní úředníci, část měšťanstva a zanedbatelný zlomek kněží tvořili skupinu menší a poutě zamítali. Naproti tomu obrovská skupina věřících poutě milovala a nevzdala se jich ani po tvrdých represích.⁵⁵

Jestliže jsme v předchozím textu konstatovali skutečnost, že zákazem poutí, vydaného Josefem II., skončilo období největšího rozkvětu poutí v Dubu, pak je namístě upřesnit, že ani přes tyto zákazy neustal poutní ruch jako takový. Co se radikálně změnilo, byla forma a rozsah poutí. Zákazy poutí obecně byly porušovány. Od konání poutí neodradily ani mnohadenní nucené práce, případně i vězení, které hrozilo těm, kteří se zákazu nepodrobili.⁵⁶ Právem se proto můžeme domnívat, že nejinak tomu bylo také v Dubu. Dalším argumentem pro tento předpoklad je skutečnost, že hned poté, co byl zákaz zrušen, následovalo velmi brzy období rozvoje poutního ruchu. Lze oprávněně předpokládat, že tento opětovný zájem nevzešel takřkajíc „z ničeho“ ale byl jen přímým důsledkem neustávající obliby poutního místa, která se nyní mohla svobodně projevit. Obnova poutí do Dubu nastávala vždy postupně poté, co úředně vydaný zákaz poutí pominul. Tuto skutečnost potvrzují číselné statistiky, které se vždy po pominutí zákazu dostávaly na hodnoty, které dosvědčují fakt, že poutní kostel v Dubu nebyl ani v době trvání zákazu poutníky zapomenut.⁵⁷

Podobně je možné v obecné rovině vztáhnout vše, co bylo dosud uvedeno, na poutní místo v Dubu. Přesto je možné zaznamenat také významné odlišnosti. Jestliže sledujeme poutní ruch, který vznikl a trval po dlouhá desetiletí, můžeme s jistotou vyloučit jako motivaci poutníků do Dubu pouhou senzacechtivost, kterou by mohli vyvolat nepotvrzené zprávy o mnohých uzdraveních. V tomto konkrétním případě byla ustanovena komise, která se případy zázračných uzdravení podrobně zabývala a výsledky svého šetření zaprotokolovala. Členy komise byli přitom nejen kněží, ale i lékaři, jak již bylo v předchozím textu podrobněji zmíněno. Jak složení, tak způsob práce této komise, nezakládá žádný rozumný důvod k tomu, aby výsledky její práce mohly být zpochybněny.

Skutečnost, že na takovéto úrovni doložené případy mimořádných uzdravení nejsou vždy obvyklým standardem, dostatečně dokládá krátký citát Zdeňka Kalisty.

⁵⁵ Z u b e r , Rudolf: *Osudy moravské, II*, s. 295.

⁵⁶ Z u b e r , Rudolf: *Osudy moravské, II*, s. 294.

⁵⁷ Srov.: *Pamětní kniha farnosti Dubské*

„Je dost obtížné ze vzdálenosti tří či takřka čtyř století odhadnout jasněji – zvlášť při stručnosti zápisů v „Hausprotocollu“ – jaká byla ve skutečnosti povaha všech těchto případů. Někde není pochyby, že šlo prostě o šťastnou náhodu, při níž intervence tuřanské Panny byla jen jakýmsi odrazem vděčnosti, kterou zachránění pociťovali k Bohu. To platí zejména o prve zmíněných pádech s koně, se schodů, se stromu apod.“⁵⁸

Text v této části knihy pojednává o jiném mariánském poutním místě – Tuřanech. Z tohoto úryvku je jasně patrná snaha autora distancovat se od nekritického přijetí všech zpráv o zázracích tuřanské Panny. Podobně je možné z citovaného textu vypožorovat autorovu rezervovanost ke způsobu vedení „Hausprotocollu“ – tedy záznamu zpráv o zázracích. Ostatně tento svůj postoj autor sám ještě v následujícím textu podrobněji rozvádí.

Podobně ani tvrzení jiného autora, že „venkovský lid byl početně nejsilnější složkou církve, ale zároveň i nábožensky nejméně poučenou.“⁵⁹ nemá zřejmě v tomto případě zásadní vliv. Naopak právě množství vyslyšených proseb poukazuje na opravdovou zbožnost poutníků, která je i v naší poměrně silně materialisticky orientované době výzvou k revizi mnohdy velmi zavádějících a zjednodušujících typizací, spojených s dobou barokní. Vždyť zápisy o vyslyšení proseb byly evidovány a tvořily celé svazky. Dalším přímým poukazem na vyslyšené prosby byly četné votivní dary, které poutníci zanechávali u milostného obrazu. Tehdejší děkan Zháněl uvádí, že jich bylo na tisíce.⁶⁰ Právě množství vyslyšených poutníků by nám nemělo dovolit přejít dochované zprávy z historických pramenů jen shovívavým úsměvem a poukazem na nábožensky naivní představy.

Mlčením nelze přejít ani skutečnost, že poutní ruch v Dubu vznikl a rozvíjel se právě v historickém období, které poutím příliš nepřálo. Tento fakt je nesporným dokladem toho, že podpora poutí ze strany vrchnosti sice měla přímý vliv na počet poutníků, ale tento vliv nebyl tím nejpodstatnějším. Za samostatnou práci by stálo zamyšlení nad tím, jaký typ poutníků byl ponejvíce těmito vnějšími okolnostmi ovlivněn.

Poutnictví se v době barokní těšilo u mnoha věřících takové oblibě, že jeho rozsah zakládal dobré důvody k tomu, aby byly v blízkém okolí vystavěny hned tři velké poutní kostely. Byly to spolu s kostelem v Dubu také Svatý Kopeček u Olomouce a Svatý Hostýn.

⁵⁸ K a l i s t a , Zdeněk: *Česká barokní*, s. 52.

⁵⁹ Z u b e r , Rudolf: *Osudy moravské, II*, s. 188.

⁶⁰ Š i g u t , František: *Poutě k*, s. 38.

Jak vyplývá z časové souslednosti, výstavba kostelů na Svatém Kopečku i na Hostýně předcházela stavbě kostela v Dubu.

Zde dovolte malé odbočení. O tom, že tato skutečnost má dalekosáhlý přesah i do dnešní doby dobře vypovídá krátký citát Zdeňka Kalisty, který je mimo jiné také dokladem obdivu současného člověka k baroku.

„V této souvislosti povšimněme si onoho budování krajiny, které je z nejhezčích a nejzajímavějších zjevů našeho českého baroka i baroka v jiných zemích, oněch architektonických korun návrší, ovládajících jednotlivé kraje, jako je třeba Svatá hora u Příbrami, Svatý kopeček u Olomouce, Hostýn ...“⁶¹

Každé z uvedených míst mělo přitom v té době již vlastní kostel. To co měly všechny tři kostely společné, byla skutečnost, že nepostačovaly počtu poutníků. Z toho je zřejmé, že poutě se v barokní době těšily velké oblibě. Tato obliba procházela napříč všemi společenskými vrstvami.⁶² Z tohoto rámce nevybočuje ani Dub. Počty poutníků jsou v této době dobře zdokumentovány. Na druhé straně vyvolávala rostoucí obliba poutí stále častěji kritické reakce. Kritici poukazovali zejména na hlediska hospodářská i duchovní.

Jestliže na jedné straně sledujeme početné zástupy poutníků a věřících, nesmíme podlehnout představě, že všichni lidé v době barokní byli jen zbožnými poutníky, nebo přinejmenším nekritickými obdivovateli poutí. Naopak lidová kultura v rámci barokní zbožnosti překračovala u mnoha vrstevníků obavy, že daleko překračuje prostotu evangelního poselství.⁶³

Navzdory tomu neustávající oblibu poutního místa v Dubu dokládá mimo jiné počet poutníků, kteří se zúčastnili oslavy stého výročí posvěcení kostela v počtu několika tisíc. Při této příležitosti navštívil Dub také kardinál Fürstenberk a 20. října 1861 zde sloužil pontifikální mši svatou.⁶⁴

Pouhých pět let poté však vypukla prusko – rakouská válka, která se nevyhnula ani Dubu. 15. července 1866 se obě armády střetly mezi obcemi Dub a Tovačov. Následovalo obsazení Dubu pruským vojskem a vyrabování všech hospodářství. Lidé se ukrývali v okolních lesích, aby si uchránili holý život. Rabování neunikl ani kostel a fara.⁶⁵ Skutečnost, že se chrám Panny Marie v Dubu ocitl v centru válečného dění dokládá i

⁶¹ K a l i s t a , Zdeněk: *Tvář baroka*, s. 43

⁶² Z u b e r , Rudolf: *Osudy moravské, II*, s. 283.

⁶³ Z u b e r , Rudolf: *Osudy moravské, II*, s. 192.

⁶⁴ K a v i č k a , Karel: *Dub nad*, s. 16.

⁶⁵ K a v i č k a , Karel: *Dub nad*, s. 16.

zmínka v podrobném líčení průběhu bitvy, kde autor textu uvádí: „*Těžce ranění byli soustředěni v ambitech dubského kostela, lehce raněné převáželi do Olomouce.*“⁶⁶

Po skončení války docházelo k postupné obnově poutí do Dubu. Dnem konání hlavní slavnosti se stala první zářijová neděle. Ve starém církevním kalendáři byl 2. září svátek Svatých andělů strážných. Proto se pouti říkalo pout' na Andílka.⁶⁷

V nadcházejících letech lze na poutní místo v Dubu vztáhnout to, co platilo obecně. V období 2. světové války byly poutě nacisty opět omezovány. Ani po skončení 2. světové války nebyly okolnosti pro rozvoj putování příznivé, protože komunistický režim za nacisty v omezování poutí nijak nezaostával, ale mnohdy je i předčil.⁶⁸ Vývoj moravské poutní tradice v minulosti vykazoval podobu sinusoidy. V průběhu času se střídala období rozkvětu a útlumu, stagnace, nebo menšího zájmu. Největší zlom v tomto vývoji ale znamenal nástup komunistické totality. Zejména v padesátých letech, ale i v následujících desetiletích bylo na jakékoli náboženské projevy nahlíženo a priori negativně. V těchto desetiletích se poutní život nerozvíjel, ale pouze přežíval.⁶⁹

Vrátíme-li se k samotnému poutnímu místu v Dubu, můžeme konstatovat, že ještě dnes žijící pamětníci, obyvatelé z Věrovan vzpomínají na procesí, která pravidelně každým rokem putovala do Dubu z Věrovan a také z Prostějova. Procesí poutníků se vydávala na cestu až do roku 1969, kdy byly tyto poutě zakázány. Proto až do roku 1989 je velmi obtížné mapovat náboženské skupinové aktivity.

Pokud v této práci ponecháváme stranou poutě soukromé, uveďme alespoň malý příklad toho, za jak zvláštních okolností mohl jednotlivec „*připutovat*“ k Panně Marii dubské.

*„Na konci války žádali dva němečtí velitelé po proboštovi Lochmanovi, že si na věžích zřídí pozorovatelný, ale když jim probošt řekl, že pak věže budou objektem střelby a že na faře je skryto přes 200 osob, od svého požadavku ustoupili a požádali o prohlídku kostela. O prohlídku kostela o dva dny později požádal i ruský velitel a daroval kostelu 300K.“*⁷⁰

⁶⁶ P o s p ě c h , Pavel a kol.: *Dub nad Moravou, Tučapy, Bolelouc Historie a současnost*, Dub nad Moravou 2001, s.67.

⁶⁷ K a v i č k a , Karel: *Dub nad*, s. 16.

⁶⁸ K a v i č k a , Karel: *Dub nad*, s. 17.

⁶⁹ O d e h n a l , František: *Poutní místa Moravy a Slezska*, Graspo Zlín 2008, s. 18.

⁷⁰ P o s p ě c h , Pavel a kol.: *Dub nad Moravou, Tučapy, Bolelouc Historie a současnost*, Dub nad Moravou 2001, s.80.

Současnost poutního místa

Po roce 1989 však nastal obrat a došlo k obnově poutní tradice v Dubu. Jednalo se o jednotlivé aktivity, které se postupně opět dostaly do povědomí lidí a staly se součástí jejich života. Takto došlo k obnově procesí z nedalekých Věrovan, které jsou součástí farnosti, do kostela v Dubu. Toto procesí se každoročně uskutečňuje v neděli před hlavní poutí.

Během celého roku probíhající množství poutí dokládá skutečnost, že putování k Panně Marii Dubské není záležitostí pouze historicky uzavřenou, ale naopak živou současností. Mimo hlavního patrocinia, které slaví dubská farnost v únoru, a hlavní pouti „Na Andílka“, která probíhá v září, probíhají během roku také mnohé další poutě – např. – Pout' zamilovaných, Pout' tatínků s dětmi, Pout' maminek, Pout' seniorů. U těchto poutí asi nelze přehlédnout jejich stavovskou podstatu. Stejně jako u Poutě hasičů, či myslivecké pouti je to příslušnost k dané zájmové skupině.

Dávný zvyk poutníků navštívit spolu s kostelem také místo, kde byl milostný obraz Panny Marie původně zavěšen, jako by našlo svoji ozvěnu v nově zavedeném zvyku putovat v předvečer hlavní pouti v procesí s replikou milostného obrazu od sochy anděla v Nenakonicích do farního kostela v Dubu.

Již mnoho let přijíždějí pravidelně poslední den v měsíci květnu autobusem farníci z Kostelce na Hané, aby se zúčastnili májové pobožnosti. Tato tradice vznikla ještě v době působení P. Cyrila Vrbíka, který vždy dbal na velkou slavnostnost májových pobožností.

V minulých letech vznikla nová tradice poutních procesí z Kralic, která navazuje na mnohá slavná procesí, která v minulosti do Dubu z této farnosti přicházela.

Pokud jsme zaznamenali obtíže související s určením motivace poutníků v historii, pak musíme dodat, že stejná obtíž je spojená i se současností. V nepřehledném zástupu není možné jednoduše rozpoznat ty, které do Dubu přivedla pouhá zvědavost, nebo touha pobavit se, a ty, jejichž pohnutky k návštěvě Dubu jsou náboženské. Lze pouze oprávněně předpokládat, že druhá jmenovaná skupina je menší. To ostatně odpovídá profilu společnosti i jejímu vztahu k náboženství a církvi.

Závěr

Tato práce se pokusila zachytit průřez bohatou historií poutí, které směřovaly k milostnému obrazu Panny Marie v Dubu nad Moravou. Pozornému čtenáři asi neunikla skutečnost, že období rozmachu se střídaly s dobou, kdy nebylo poutím přáno, popřípadě byly poutě jako takové přímo zakazovány. Pokud bychom měli toto období popsat matematicky, pak by období rozmachu bylo mnohem menší než období útlumu. Připočteme-li k tomu řadu obtíží materiální povahy, které postihly poutní místo v Dubu – požár věží, zřícení chrámové klenby, abychom jmenovali alespoň ty nejvážnější – musíme žasnout nad vytrvalostí a houževnatostí našich předků, kteří toto poutní místo s nemalým úsilím vystavěli a následně udržovali. Právě v obdobích, která putování příliš nepřála, však před námi vyvstává z historického kontextu událostí neodolatelná touha našich předků vzdát díky Bohu a prosit jej o pomoc a ochranu.

Tuto touhu lze pozorovat i v současnosti. Vždyť právě v dnešní době prožíváme renesanci poutí. Lidé se častěji než v nedávné minulosti vracejí ke svým kořenům a tradicím, a mnozí na ně pak cíleně navazují a pokračují v nich. Putování, jak již bylo řečeno, nejde jednoduše shrnout do řeči čísel a statistik. Jeho podstata je nezúčastněnému vnějšímu pozorovateli trvale ukryta. Je zde však možnost jak navázat na odkaz našich předků, kteří s velkým úsilím a za cenu mnoha osobních obětí budovali posvátná poutní místa. Neměli bychom zapomínat, že právě tato místa jsou svědectvím jejich živé a žité víry v Boha, jeho pomoc a milosrdenství. Navázat na tento odkaz našich předků tak může být jednodušší, než by se na první pohled mohlo zdát. Stačí využít možnost, která se nabízí a vydat se na cestu, která povede k některému poutnímu místu. Není důležité, kolik kilometrů poutník takto projde. Daleko podstatnější, a můžeme říci, zcela zásadní, je ochota poutníka prožít čas pouti jako dobu setkání s Bohem.

Seznam pramenů

Pamětní kniha farnosti Dubské, uložena ve farním archivu.

Seznam použité literatury

A u g u s t i n u s , Aurelius: *Vyznání*, Kalich, Praha 1990.

B ě l i n a , Pavel, K a š e , Jiří, K u č e r a , Jan: *Velké dějiny zemí Koruny české X*, nakladatelství Ladislav Horáček v Praze a Litomyšli, 2001.

Č e r n ý , Jiří: *Poutní místa jihozápadní Moravy*, Nová tiskárna Pelhřimov 2005.

H á j e k , Pavel: *Česká krajina a baroko, Urbanismus českého baroka na příkladu města Jičína a jeho okolí*, Malá skála Praha 2003.

H o l u b o v á , Markéta: *Putování na svatou horu v období baroka, In Poutní stezky – Poutní cesty*, Památkový ústav v Brně 1999.

K a l i s t a , Zdeněk: *Česká barokní pouť*, Společnost Cisterciána Sarensis, Žďár nad Sázavou 2001.

K a l i s t a , Zdeněk: *Skrytá tvář baroka*, Londýn, Rozmluvy 1983.

K a l i s t a , Zdeněk: *Tvář baroka*, Garamond, Praha 2005.

K a f k a , Luboš: *Dárek z pouti: poutní a pouťové umění*, Etnologický ústav AVČR, Praha 2009.

K a v i č k a , Karel: *Dub nad Moravou; Proboštský, farní a poutní kostel Očišťování Panny Marie*, Velehrad 2010.

K o u b o v á Marta, H y h l í k Vladimír: *Dub nad Moravou; Poutní kostel Panny Marie*, Historická společnost Starý Velehrad se sídlem na Velehradě 1992.

M i k u l e c , Jiří: *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*, Grada, Praha 2013.

O d e h n a l , František: *Poutní místa Moravy a Slezska*, Graspo Zlín 2008.

O h l e r , Norbert: *Náboženské poutě ve středověku a novověku*, Vyšehrad, Praha 2002.

O p p e l t o v á , Jana: *Obraz barokních poutí na Svatý kopeček u Olomouce ve světle deníků tamní premonstrátské rezidence, In: Staré stezky – Poutní cesty*, Památkový ústav v Brně 1999.

P o s p ě c h , Pavel a kol.: *Dub nad Moravou, Tučapy, Bolelouc Historie a současnost*, Dub nad Moravou 2001.

Š i g u t , František: *Poutě k Panně Marii dubské*, Valašské Meziříčí 1944.

Š i n d a r , Jiří: *Putování po poutních místech Čech, Moravy a Slezska*, Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří 2007.

Š m e h l í k , Arnošt: *Poutnické místo bl. Panny Marie v Dubě na Moravě*, Hranice 1903.

V i l l a r i , Rosario: *Barokní člověk a jeho svět*, Vyšehrad, Praha 2004.

Z u b e r , Rudolf: *Osudy moravské církve v 18. století*, II. díl. Maticе cyrilometodějská s. r. o., Olomouc 2003.